

Ensemble Intercontemporain tijdens TRANSIT 2012. (© Rob Stevens)

Vijftien jaar TRANSIT

Muzikale wellness hoefde TRANSIT nooit te worden. Dat werd van bij aanvang duidelijk. De eerste editie van het festival (2000) stond in het teken van het muzikale serialisme, wat vaak beschouwd wordt als een bijzonder complexe en uiterst vernieuwende artistieke denkwijze. Vernieuwing in de kunst als pendant van een steeds veranderende maatschappij – vandaar ook de naam van het festival, die verwijst naar dynamiek, beweging en verandering. TRANSIT zou vanaf die haast symbolische aanvang een artistiek discours opzoeken dat starheid of ‘muzikale waarheden’ uit de weg probeert te gaan.

Door de jaren heen is het conceptuele uitgangspunt van TRANSIT veranderd, vooral dan op het vlak van programmering. In de eerste edities werd er gekozen voor centrale thema's die geworteld waren in de muziekgeschiedenis van de tweede helft van twintigste eeuw. Dat kon een stroming of componist zijn: muzikaal serialisme (2000), Iannis Xenakis (2002) en minimal music (2003). Dat impliceerde een stevige aanwezigheid van – het klinkt wellicht enigszins paradoxaal – ‘oude muziek’ in de programmering van een festival voor nieuwe muziek. Het serialisme wordt doorgaans geassocieerd met de jaren 1950 en 1960, Xenakis was in 2001 overleden en de hoogdagen van de minimal music (dat trouwens deels een reactie op/tegen de complexiteit van het serialisme was) liggen ook al een tijd achter ons. Niettemin profileerde het festival zich scherp en vulde het met de focus op recent repertoire een reële lacune in het muzikland-

schap. Het behoeft immers weinig betoog dat kunstmuziek, geschreven tussen 1950 en 2000, allesbehalve een belangrijke plaats innam in de programmering van huizen en festivals.

Naast repertoire uit de twintigste eeuw stond er vanaf het prille begin nieuw gecomponeerd werk op het programma van TRANSIT. Zo was in de eerste editie de creatie van Brian Ferneyhoughs *Opus Contra Naturam* te horen, een deel van zijn muziektheater *Shadowtime*, dat daarna regelmatig op andere nieuwe muziekfestivals en in concerthuizen werd uitgevoerd. In de volgende jaren groeide het aantal opdrachten gestaag, nieuw werk van klinkende namen zoals Louis Andriessen, Michael Finnissy en Alvin Curran passeerde de revue. En er was aandacht voor nieuwe Vlaamse muziek van gevestigde waarden én jonge componisten zoals Lucien Goethals en Serge Verstockt, maar ook Stefan Van Eycken, Bart Vanhecke en Bert Van Herck.

Vanaf 2004 werd er radicaal gekozen voor de eenentwintigste eeuw. Twintigste-eeuws werk werd eerder een uitzondering en (wereld-) creaties zelfs de norm. Het festival slaagde erin compositieopdrachten te geven aan enkele internationale kleppers en veroverde zo een positie

die vandaag uniek genoemd mag worden in het Belgische muzieklandschap. Hoewel TRANSIT met heel wat minder middelen werkt dan festivals zoals de Donaueschinger Musiktage, het Berlijnse Maerzmusik of Huddersfield Contemporary Music Festival, heeft het door een stevig onderbouwde en selectieve focus op nieuw werk een positie als internationaal creatiefestival kunnen verwerven. Maar minstens even belangrijk is de rol die het ondertussen in Vlaanderen speelt. TRANSIT creëert een context waarin jonge, getalenteerde componisten kunnen gespeeld en door ensembles of organisatoren opgepikt worden. Het 'vrijdagavondconcert', met steevast een Vlaams ensemble op het podium, is door de jaren heen de toonplek bij uitstek geworden voor (jong) werk van eigen bodem. In een aantal gevallen impliceerde dat moedige, scherpe keuzes. Zo kreeg de tweëntwintigjarige Maarten Buyl in 2004 de opdracht een werk te schrijven voor de strijkers van het Vlaams Radio Orkest (nu Brussels Philharmonic), zelfs zonder dat hij een conservatoriumdiploma op zak had. Maar ook andere componisten die ondertussen internationaal doorbreken zoals Stefan Prins, Daan Janssens en Frederik Neyrinck kregen in hun prille componistenjaren opdrachten van TRANSIT. Vlaamse gevestigde waarden werden dan weer gevraagd te componeren voor internationale topensembles of -solisten: Filip Rathé voor de Neue Vocalsolisten Stuttgart, Frank Nuyts voor Schlagquartett Köln, Luc Brewaeys voor Ensemble Intercontemporain, ... In die zin slaagt het festival erin een rol te spelen in het Vlaamse muziekleven die verder gaat dan zichzelf als interessant podium profileren. Het gebruikt zijn inhoudelijk en financieel gewicht om musici uit eigen land internationaal te positioneren, een rol die festivals voor hedendaagse muziek traditioneel spelen.

Het esthetische profiel van TRANSIT wordt in muzikale kringen nogal eens 'modernistisch' genoemd. Alleszins valt niet te ontkennen dat muzikale vernieuwing, het zoeken naar nieuwe vormen en talen, een fundament van de programmering vormt. Of dat modernisme moet heten is een andere vraag, die hier niet behandeld zal worden. (Wellicht niet, trouwens). Het radicaal vernieuwende muzikale serialisme was het eerste thema van het festival en ook Xenakis was een uitgesproken ontwerper van nieuwe

denkwijzen en systemen. Maar TRANSIT relateerde die esthetische positie meteen ook zelf, door de keuze voor een thema zoals minimal music. Hierbij ruimde de formele complexiteit en vernieuwingsdrang van modernistische en experimentalistische beeldenstormers plaats voor eenvoud, transparantie, zelfs voor elementen uit pop en jazz.

“Er is geen weg, toch moet je lopen.”

De esthetische of artistiek-inhoudelijke profilering van een festival voor nieuwe muziek krijgt een nog sterker cultuurpolitiek karakter als het gaat om het geven van compositieopdrachten. Daar houdt een programmeur zich immers expliciet bezig met het distribueren van symbolisch kapitaal, het feitelijke toekennen van labels zoals 'interessant' en 'artistiek hoogwaardig'. De 'officiële erkenning' van de componist door een belangrijk festival heeft immers een weerslag op hoe hij/zij binnen het artistieke veld gepercipieerd wordt, op de bekendmaking van haar/zijn muziek op een internationaal forum. In Vlaanderen (of zelfs België) is de rol van TRANSIT in deze aanzienlijk, mede door de unieke positie die het in dit land als creatiefestival inneemt. Het hoeft weinig betoog dat een uitgesproken esthetische profilering in een dergelijke context nogal wat kritiek zou kunnen oogsten. Nieuwe kunstmuziek is immers meer dan vernieuwende muziek, ze hoeft zelfs niet atonaal te zijn, kan 'in de stijl van' Claude Debussy, Arnold Schönberg of – waarom ook niet – Andrew Lloyd Webber geschreven zijn. Het festival heeft zich in de voorbije jaren niet exclusief opgesteld. Er werden opdrachten gegeven aan componisten van diverse esthetische pluimage. Nieuwe, vernieuwende maar ook eerder conservatieve, zelfs restauratieve stijlen kwamen aan de beurt.

Niettemin heeft TRANSIT esthetische keuzes gemaakt die een voorliefde laten opmerken voor de zoekende componist, een kunstenaar die verandering exploreert, een alternatief zoekt voor wat is maar niet noodzakelijk zo moet zijn, kunst die formele normen bevraagt, muziek in

ChampdAction tijdens TRANSIT 2012. (© Rob Stevens)

verandering voor een maatschappij in verandering. Een dergelijke positionering is vandaag alerminst evident en zelfs gecontesteerd. Zo moet het zogenaamde 'grote publiek' niet verwacht worden. Wie komt luisteren, behoort zelfs tot een kleinere groep dan die van de bezoekers van moderne dans en theater. Nieuwe muziek getuigt immers vaak van een stevige stuursheid, ze is anders dan wat we normaal gezien horen, is contra-intuïtief en voldoet niet aan alomtegenwoordige en constant gereproduceerde muzikale normen en regels. Ze wil dan ook kunst zijn en die hoeft zich helemaal nergens aan te conformeren. Ze doet beroep op openheid, een wil tot begrijpen van wat verschillend is. Of om te eindigen met een citaat uit het inleidende tekstje van de allereerste editie van TRANSIT, een verwijzing naar Luigi Nono's laatste werk: "No hay camino, hay qua caminar..."; "Wandelaar, er is geen weg, toch moet je lopen..."

Maarten Quanten is doctor in de musicologie. Momenteel werkt hij als programmator voor Muziekcentrum De Bijloke Gent en is hij gastprofessor aan de School of Arts Gent.

TRANSIT is het festival voor nieuwe muziek van het Festival van Vlaanderen Vlaams-Brabant. De editie 2014 vindt plaats van 24 tot 26 oktober in STUK, Naamsestraat 96, Leuven. Meer info op www.festivalvlaamsbrabant.be